

COVID 19 Salgını/ Krizi

2020/15

Dr.Fırat GÜÇLÜ

25.10.2020

I. Giriş

Yeni Koronavirüs (COVID-19), ilk olarak Çin'in Hubei Eyaleti'nin yönetim merkezi Vuhan'da Aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gösteren bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüs olup başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Vuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve diğer dünya ülkelerine yayılmıştır¹. Salgının başlangıcında gerek Çin Halk Cumhuriyeti'nin bilgi akışı eksiklikleri ve çeşitli gizlilikleri gerekse Dünya Sağlık Örgütü'nün geç aksiyon alması nedeniyle yayılım tüm Dünya genelinde ciddi boyutlara ulaşmış ve ancak Mart ayı içerisinde pandemi ilan edilmiştir².

II. Salgın/ Kriz' in Seyri

Mart ayı başı itibariyle ise insanlar ekonomik ve sosyal açıdan yeni bir dünyaya uyandı. Salgının etkisi birkaç istisnai ülke dışında ayırım yapmadan tüm dünya geneline hızlı bir şekilde yayıldı. Dünya Ekonomik Görünümü Ocak ayı raporundan bu yana geçen üç ayda dünya inanılmaz derecede değişmiş olup koronavirüs salgını trajik sayıda insanın ölümüne sebep oldu ve halen ölümler devam etmekte. IMF Nisan ayı Dünya Ekonomik Görünümü raporuna göre 2020 yılında dünya ekonomisinin %3 oranında küçülmesi beklenmekte. Kriz nedeniyle 2020 ve 2021 yıllarında küresel GSYH'dan 9 trilyon doların erimesi ve Büyük Buhran'dan beri ilk defa hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ekonomilerde daralma görüleceği açıklandı. Bu kriz diğerlerine benzemeyecek şekilde insan hayatı ve yaşamı üzerinde olan etkisi inanılmaz derecede belirsiz. Söz konusu

◆ ¹ <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/covid-19-yeni-koronavirus-hastaligi-nedir>

◆ ² <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51614548>

durum birçok ülkede sağlık krizi, finans krizi ve emtia fiyatlarında çöküş şeklinde kendisini göstermekte olup yılın ikinci yarısında toparlanma görülmesi beklentisinden hareketle de 2021 yılı için bir nevi düzeltme, kurtarma yılı halini alması ümit edilmektedir³.

Salgının Asya ülkelerinde başlamasıyla birlikte bu ülkelerde daha hızlı bir şekilde kontrol altına alındığı, hatta salgının başladığı Vuhan'da hayatın normale döndüğü, öte yandan aynı zaman zarfında İtalya ve İspanya başta olmak üzere Avrupa Birliği ülkeleri, İngiltere ve ABD'de salgının tüm hızıyla devam ettiği görülmekte⁴. Koronavirüs krizi gelişmekte olan ülkelerin yapısal işsizlik ve teknoloji açıkları, yüksek borç yükleri ve finans piyasalarındaki spekülasyon kaynaklı dış kırılganlıkları ile birleştiğinde, alınabilecek tedbirlerin etkinliğini de kısıtlamakta ve içinde bulunduğumuz krizden çıkışın da ancak küresel işbirliği ile sağlanacağı konusunda herkes hemfikir⁵.

III. Salgın/ Kriz' in Etkileri ve Türkiye Ekonomisi' nde Beklenen Gelişmeler

Dünya ekonomik büyümesi ile dünya ticareti arasında önemli bir korelasyon bulunmaktadır. COVID- 19 salgınıyla birlikte küresel sistemde pek çok şey hızla değişmiş olup üretim zinciri zorlanmaya başladı. Gıda, içecek, sağlık malzemesi gibi mallar ve bunların sunulmasını sağlayan hizmetler dışında otomotivden tekstile, beyaz eşyadan mobilyaya, konuttan ulaşıtıma kadar bütün alanlarda talep düşüşü söz konusu. Dünya ticareti de bu talep düşüşüne paralel

-
- ◆ ³ Gina Gopinath, <https://blogs.imf.org/2020/04/14/the-great-lockdown-worst-economic-downturn-since-the-great-depression/>, 14.04.2020.
 - ◆ ⁴ Ergin Yıldızoğlu, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52200598>, **Koronavirüs: ABD'de salgın krizi nasıl büyüdü?**, 07.04.2020.
 - ◆ ⁵ Güven Sak, <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/6648>, 07.04.2020

bir düşüş içinde⁶. COVID- 19 virüsünün ekonomik yaşamda yarattığı en ciddi tehdidin gelir- harcama zincirinin kopması ve bunun sonucunda üretimin durması olduğunu görüyoruz⁷.

Ekonomik sistemin çarklarından birisini çekip çıkardığınızda sistem aksar ama sistemin gelir veya tüketim parçalarından birisini çekip çıkardığınızda sistem dağılır. Sistemin en önemli parçaları; Gelir, tüketim, tasarruf, yatırım ve üretim. Büyüyen bir ekonomide gelir artışı, tüketim ve tasarruf artışı, yatırım artışı, üretim artışı ve tekrar gelir artışı biçiminde çalışır. Sonuçta GSYH büyür, kişi başına gelir artar ve ekonomik refah yükselir⁸.

Tablo 1: Türkiye Ekonomisi'nde Beklenen Gelişmeler

Gösterge	Nasıl Şekillenir?
GSYH Büyümesi	Talep ve ihracat düşeceği için ekonomi küçülür.
İşsizlik	Kazancı azalan şirketler zorunlu olarak çalışanlarının bir bölümünü işten çıkaracağı için işsizlik artar.
Enflasyon	Petrol fiyatındaki gerileme ve talep düşüşü nedeniyle ortaya çıkacak olan düşüş, kur artışı nedeniyle çıkacak olan yükseliş etkisi birbirini dengeleyebilir.
Kamu Borçları	Ekonomiye destek vermek için kamu harcamaları artacağı, vergiler düşeceği için kamu borçlanması artar.
Bütçe Dengesi	Bütçe açığı bir üst sıradaki nedenlerle artar.

- ◆ ⁶ Mahfi Eğilmez, <http://www.mahfiegilmez.com/2020/04/kuresel-ticaret-ve-buyume-cokuyor.html>, 09.04.2020
- ◆ ⁷ Mahfi Eğilmez, <http://www.mahfiegilmez.com/2020/04/gelir-harcama-zinciri-koparsa.html>, 02.04.2020
- ◆ ⁸ Mahfi Eğilmez, <http://www.mahfiegilmez.com/2020/03/ekonomik-daralmay-minimum-duzeyde.html>, 25.03.2020

İthalat	Üretimde ve ihracatta düşüş yaşanacağı ithal girdi talebi azalır ve dolayısıyla ithalat düşer.
İhracat	Diğer bütün ülkelerde de üretim ve dolayısıyla ithalat düşeceği ihracatımız da düşer.
Turizm Gelirleri	Gelen turist sayısı ciddi oranda azalacağı için turizm gelirleri düşer.
Cari Denge	İthalat, ihracat ve turizm gelirlerindeki gidişe bağlı olarak büyük olasılıkla ödemeler dengesi cari fazla verir.
Dış Borçlanma	Dış borçlanma olanağı çok düşer.

Kaynak: <http://www.mahfiegilmez.com/2020/03/2020-ve-otesi.html>, Eğilmez Mahfi, 18.03.2020.

Aşağıdaki tablo finansal piyasa göstergelerinden en önemlilerinin bugünkü durumunu önceki yılları durumlarıyla karşılaştırmalı olarak göstermekte ve finansal piyasalara egemen olan endişeyi açık biçimde ortaya koymaktadır.

Tablo 2: Piyasa Göstergeleri

Piyasa Göstergeleri	2017	2018	2019	18.04.2020
ABD 10 Yıllık Tahvil Getirisi	2,41	2,69	1,5	0,64
Almanya 10 Yıllık Tahvil Getirisi	0,42	0,2	-0,4	-0,47
TR 10 Yıllık Tahvil Getirisi	11,43	16,22	12,21	14,13
TR 2 Yıllık Tahvil Getirisi	13,40	19,73	9,98	12,44
Dow Jones IA Borsa Endeksi	26.149	25.000	28.256	22.242
Dax, Almanya Borsa Endeksi	12.918	10.559	13.337	10.626
Shanghai Borsa Endeksi	3.481	2.549	2.977	2.838
BIST 100	115.333	91.270	114.754	98.180
Brent Petrol USD/Varil	66,87	53,80	65,38	28,34
Altın USD/Ons	1.303	1.282	1.517	1.684
Altın TL/Gram	158,8	218,1	290,0	375
DXY	91,00	96,17	96,44	99,72
USD / TL	3,7872	5,2894	5,9511	6,93
Euro / TL	4,5536	6,0685	6,6704	7,54
Türkiye CDS Primi	155	361	280	604

Kaynak: <http://www.mahfiegilmez.com/2020/03/kuresel-krizin-ucuncu-asamas-ve-turkiye.html>, Eğilmez Mahfi, 09.03.2020.

Ekonomik sorun temel olarak, salgının yayılmasını yavaşlatmak için alınan önlemlerden -seyahat engellemeleri, sınırların kapatılması ve şehirlere giriş çıkışların durdurulması, sokağa çıkma yasakları, ev karantinaları, okulların tatil edilmesi, iş yerlerinin çalışmaya ara vermesi- kaynaklanmakta⁹. Tüm dünya ekonomileri açısından Nassim Nicholas Taleb'in tanımladığı “Siyah Kuğu” dönemi yaşanmakta¹⁰. Pandemi konusunda iki başlıkta endişe duymaktayız; Birincisi sevdiğimiz insanlar ve onların sağlık durumları, ikincisi de birinci endişelerin ekonomik etkisi. İki de maalesef birbiri ile eşzamanlı hareket etmekte. Birisi diğerini beslemekte ve her ikisi global ölçekte yaygın¹¹. 05.05.2020 tarihi itibarıyla Dünya üzerindeki toplam vaka sayısı 3,7 Milyon kişiye ulaşmış, salgın nedeniyle ölenlerin sayısı ise yaklaşık 260 bin kişi olmuştur¹². Doğrusu bu problem çok daha karmaşık ve standart çözümler ve reçeteler ile çözülecek gibi de değil.

Her geçen gün yaşananlar 2008 global krizinin adeta bir provasası gibi. Global çıktıdaki kısa dönemli çöküş son 150 yıldır görülen herhangi bir durgunluktan farklı. Talepteki çöküşün liderlik ettiği 2008 küresel finansal krizin aksine COVID-19 salgını herşeyden önce bir tedarik şoku¹³. 2008 küresel finans krizi ertesinde uygulanan iktisat politikaları dünya ekonomilerine zaman kazandırmış olmakla birlikte bazı temel sorunları gündeme getirmişti. 2008 krizini bir uyarı olarak dikkate almayan ekonomiler işin kolayına kaçarak parasal genişleme yolunu

-
- ◆ ⁹ Oğuz Aydoğmuş, **Salgın ve Ekonomik Kriz**, İktisat ve Toplum Dergisi, Nisan 2020, Sayı 114, s. 11-17,
 - ◆ ¹⁰ Attila Köksal, **Siyah Kuğu Haftası**, Turcomoney Dergisi, Sayı 111, Nisan 2020, s. 38- 40
 - ◆ ¹¹ <https://www.project-syndicate.org/commentary/how-covid19-pandemic-affects-financial-market-narratives-by-robert-j-shiller-2020-03>
 - ◆ ¹² <http://datatopics.worldbank.org/universal-health-coverage/covid19/>
 - ◆ ¹³ <https://www.project-syndicate.org/commentary/flattening-covid19-curve-in-developing-countries-by-ricardo-hausmann-2020-03>

tercih etmişlerdi¹⁴. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve ekonomistler, Büyük Buhran'dan bu yana görülen en büyük ekonomik krizi beklemekte. Küresel bankacılık otoritesi Uluslararası Finans Enstitüsü (IIF) öngörülerine göre, son 10 yılda borç/ GSYH oranında yüzde 40'lık bir artış yaşandı ve bu yıl borç/ GSYH oranının hali hazırdaki yüzde 322'den yüzde 342'ye ulaşması beklenmekte. Eğer gelişmekte olan ekonomilerde iyileşme geride kalırsa, bu hem ABD hem de dünya ekonomileri için V-tipi iyileşmeden ziyade U-tipi veya L-tipi iyileşme olacağı anlamına gelmekte¹⁵.

IMF Başkanı Christalina Georgieva, koronavirüs salgınının 2020 yılında global ekonomik büyümeyi keskin şekilde negatife döndüreceğini ve 1930'lardaki Büyük Buhran'dan bu yana görülen en kötü resesyona tetikleyeceğini açıklarken¹⁶, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) 2020 yılında uluslararası ticarete 2008 mali krizi sırasında yaşananlardan daha büyük bir daralma meydana gelebileceğini tahmin etmekte. Dünya Ticaret Örgütü tarafından yapılan çalışmada dünya ticaretinde bir önceki yıla göre yüzde 13'lük bir düşüş "görece iyimser" bir senaryo olarak tanımlanıyor. Bu senaryo dünya ticaretinde yılın ilk yarısında yaşanan hızlı düşüş ardından, ikinci altı ayda durumun yavaş yavaş düzelmeye başlaması ihtimaline dayanıyor¹⁷. Ekonominin tüm bileşenleri; talep, tüketim, sermaye harcaması, ihracat vb. eşi benzeri görülmemiş şekilde düşüşte. Büyük Depresyon ve İkinci Dünya Savaşı zamanında bile ekonomik aktivite bu

-
- ◆ ¹⁴ Ertuğrul Kızılkaya, **Küresel Resesyon ve Kapitalizm Krizi Yaşanıyor**, Turcomoney Dergisi, Sayı 111, Nisan 2020, s. 16-17
 - ◆ ¹⁵ <https://www.finansgundem.com/haber/krizin-kaderi-bu-hafta-belli-olacak/1484014>, 13.04.2020
 - ◆ ¹⁶ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52232516>, IMF Başkanı Georgieva 'Türkiye dahil tüm üyelerle yapıcı diyalogu sürdüreceğiz' dedi, TL değer kazandı, 09.04.2020
 - ◆ ¹⁷ Andrew Walker, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52221192>, Koronavirüs: Dünya Ticaret Örgütü bu yıl küresel ticarete büyük daralma bekliyor, 08.04.2020.

denli durmamıştı. İyi senaryoya göre dördüncü çeyrekte tünelin sonundaki ışık görülecek. Fakat iyi senaryonun gerçekleşmesi birçok etkene bağlı¹⁸.

IV.Salgın/ Kriz' e Yönelik Alınan Tedbirler

Son Global Finansal İstikrar Raporu gösteriyor ki, finansal sistem dramatik bir etki altında, salgın krizi global finansal istikrarı derinden etkilemekte. Global finansal sisteme yönelik istikrarı sağlamak ve global ekonomiye destek olmak amacıyla dünya çapında merkez bankaları savunma hattının ilk cephesi olarak parasal genişleme, ek likidite, swap imkanlarının genişletilmesi ve global finansal krizde kullanılan geniş tabanlı programları devreye aldı¹⁹. Başından beri anlaşıldığı üzere COVID-19 global çözümler getirilmesi gereken global bir problem. 26 Mart'ta G20 liderleri ortak açıklama ile, neye mal olursa olsun pandemi kaynaklı ekonomik ve sosyal zararı minimize etmek, global büyümeyi restore etmek, piyasada stabilizasyonu sağlamak ve direnci güçlendirmek için tüm mümkün politika araçlarının kullanılacağını ifade etti²⁰.

Koronavirüs (COVID-19) salgınının ekonomimiz üzerindeki etkilerinin sınırlandırılması amacıyla ilk olarak 18.03.2020 tarihinde Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından toplam 100 Milyar TL büyüklüğünde bir paket açıklanmış ve akabinde ek paketlerle desteklenmiştir. Dünya genelinde hükümetler ve merkez bankalarının bugüne kadar taahhütte bulunduğu destek paketlerinin büyüklüğü 7 trilyon dolara ulaştı. Bu paketler merkez bankalarının yeni para basması, tahvil ve hisse senedi fonları satın

-
- ◆ ¹⁸ <https://www.project-syndicate.org/commentary/coronavirus-greater-great-depression-by-nouriel-roubini-2020-03>
 - ◆ ¹⁹ <https://blogs.imf.org/2020/04/14/covid-19-crisis-poses-threat-to-financial-stability/>, Adrian Tobias, Natalucci Fabio, 14.04.2020.
 - ◆ ²⁰ <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-impact-on-developing-emerging-economies-by-joseph-e-stiglitz-2020-04>

almasının yanında kamu harcamaları, kredi garantileri ve vergi indirimlerini içeriyor. Almanya neredeyse GSYH'sının yüzde 28'ine denk gelen bir paket açıklarken İspanya ve İngiltere gibi ülkeler GSYH'larının yüzde 15'inden daha büyük miktarda bir teşvik paketi açıkladı. ABD'de ise bu oran yüzde 9'un üzerinde. Türkiye ise sadece GSYH'sının yüzde 2'sine denk gelen bir paket açıkladı²¹.

ABD

2 trilyon dolarlık teşvik paketi Senato ve Temsilciler Meclisinde onaylanarak yürürlüğe girdi. Paket, bireylere doğrudan ödemeleri, işsizlik yardımlarının artırılmasını ve 500 milyar dolarlık kredi programını içeriyor. Kongre aşısı programına kaynak aktarımı ve testleri pozitif çıkanlara iki hafta ücretli izin verilmesi için 112 milyar dolarlık bir paketi onayladı. Merkez Bankası 700 milyar dolarlık bir varlık alom programı açıkladı.

İngiltere

Hükümet 330 milyar sterlinlik (397 milyar dolarlık) bir teşvik paketi açıkladı. Maliye Bakanlığı ayrıca, işe gidemeyen çalışanların en az üç ay süreyle maaşlarının yüzde 80'inin devlet tarafından ödeneceğini açıkladı. Yapılacak ödeme 2.500 sterlinle (2.900 dolar) sınırlandırıldı ve bu desteğin toplam maliyetinin ne kadar olacağı henüz belli değil. Hükümet dün de serbest çalışanlara her ay, son üç yıldaki kârlarının ortalamasının yüzde 80'i oranında ödeme yapılacağını duyurdu. Merkez Bankası, 200 milyar sterlinlik (242 milyar dolar) devlet ve şirket tahvili alacağını açıkladı.

◆ ²¹ Özge Özdemir, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52114495>, **Koronavirüs: Türkiye ekonomisinin salgının yarattığı krizle başa çıkması için ne yapılmalı?**, 01.04.2020

Avrupa Birliği

Almanya 750 milyar euroluk bir kurtarma paketi açıkladı. Paket, işletmelere kredi verilmesini ve devletin doğrudan bu şirketlerden hisse almasını da içeriyor. Fransa küçük işletmeler ve işsiz kalanlar için 45 milyar Euro'luk bir paket açıkladı. Hükümet ayrıca şirketlere 300 milyar dolarlık kredi garantisi sağlayacağını duyurdu. İtalya, çalışanlara yardım ve sağlık sisteminin desteklenmesi için 25 milyar Euro'luk bir paketi onayladı. İspanya'nın açıkladığı paketin büyüklüğü 200 milyar Euro. Avrupa Merkez Bankası daha önce açıkladığı 120 milyar dolarlık pakete ek olarak 2020'den önce 750 milyar euroluk devlet ve özel şirket tahvili alımı öngören bir programı onayladı²².

Çin

Şimdiye kadar 116,9 milyar yuanlık (16,4 milyar dolar) bir teşvik paketi açıklayan hükümet, vergi ve harçlar için 800 milyar yuanlık (112,5 milyar dolarlık) bir program uygulayacağını duyurdu. Hükümet ekonomiyi düzlüğe çıkarmak için trilyonlarca dolar harcayabileceğini söylüyor. Çin Halk Bankası (Merkez Bankası) salgından etkilenen işletmelere toplam 162 milyar dolar kredi kolaylığı sağlayacağını duyurdu.

Japonya

Hükümetin önümüzdeki haftalarda 30 trilyon yenlik bir teşvik programı açıklaması bekleniyor. Merkez Bankası 55 milyar dolarlık daha borsa yatırım fonu alacağını bildirdi.

◆ ²² Hayrettin Turan, **Korona Virüs Dünya Ekonomisini Fena Vurdu**, Turcomoney Dergisi, Sayı 111, Nisan 2020, s. 18- 27.

Hindistan

Hindistan Hükümeti sokağa çıkma yasağının başlamasından 36 saat sonra 22,6 milyar dolarlık bir yardım paketi açıkladı. Paket, sağlık harcaması ve gıda desteğiyle çalışanlara yardımları içeriyor²³.

Satın alma yöneticileri endeksleri, işsizlik maaşı başvuruları ve online eğilimler gösteriyor ki 2. çeyrek daralmaları hemen hemen dünyanın her yerinde güçlü şekilde hissedilecek. Modern çağın resesyon-savarı Avustralya dahi 2 çeyreklik daralma ile tanışmak üzere belki de. Yüksek nüfus ve güçlü büyümeleri ile genellikle önde koşan Çin ve Hindistan için bu yıl doğal olarak uzun süre boyunca kaydedilmiş en kötü yıl olacak. 2020 yılında Çin, Hindistan ve Endonezya desteği ile gelişenler daralmayacaklar ancak bunları dışarda bıraktığımızda hayat kolay değil. Gelişen ülkeler içinse daralma kaçınılmaz. Çin'in tecrübesine bakarak, birçok sosyal yasağın Mayıs boyunca gevşeyeceği ve Haziran ayı itibarıyla yasakların serbestiye dönüşeceği bekleniyor. Bu durumda küresel toparlanma eş güdümlü bir şekilde 3. çeyrek başladığında hissedilecek. Bu arada ekonomik değerlerine sahip çıkanlar toparlanmaya çok daha rahat iştirak edecekler. Ancak bir toparlanma yılı olacak. Mali desteği bol verme imkanı olan, enflasyon sorunu, ödemeler dengesi ve bütçe baskısı olmayan, kurda devalüasyon yaşamayacak olan gelişmiş ülkeler toparlanmada daha avantajlı olacaklar²⁴.

Merkez Bankası'nın yayınladığı haftalık kredi kartı harcamaları, reel kesim güven endeksi, kapasite kullanım oranı, günlük elektrik tüketimi ya da başka güven endekslerinden istifade edilerek ekonomik etkilenme düzeyi ortaya konulabilmektedir. TEPAV araştırmacılarının değerlendirmesine göre Mart'ın son

◆ ²³ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52065095>, Koronavirüs: 7 trilyon dolarlık paket dünya ekonomisini kurtarmaya yetecek mi?, 27.03.2020.

◆ ²⁴ <https://www.haberturk.com/yazarlar/gokhan-sen/2637563-korona-ekonomileri-ne-kadar-vuracak-isler-ne-zaman-duzelecek>, 07.04.2020

haftasında bir önceki haftaya kıyasla kredi kartı ile finanse edilen tüketim harcama tutarı yüzde 31 oranında azalmış olup bazı kabuller çerçevesinde, yıllık GSYH kaybı kriz olmadığı duruma göre yaklaşık yüzde 40 çıkmaktadır. Salgının etkisinin altı ay ile sınırlı kalacağını düşündüğümüzde GSYH kaybı yüzde 20 olacaktır²⁵. Çok kaba bir hesaplama olup mevcut kararların ve koşulların bir yıl sürmesi halinde ekonomideki daralmanın yüzde 5 ya da yüzde 15 olmayacağını öngörebiliriz. OECD (2020)'nin de yaptığı hesaplamalardaki Türkiye ekonomisi daralması (bir yıl süren salgın ve tedbirler için) yüzde 23 civarındadır. 2020 büyümesi için asıl belirleyici olan yine salgının ve alınan tedbirlerin ne kadar süreceği. Altı aylık bir salgın süresi için GSYH'nin yüzde 19'u kadar desteğe ihtiyaç var. Salgının süresi dokuz aya çıkarsa bu değer yüzde 27 olarak hesaplanmakta²⁶. Aşağıdaki tablo Türkiye ekonomisinde krizin bu aşamasında neler olabileceğini açıklamaya çalışan bir tahminler tablosudur²⁷.

-
- ◆ ²⁵ <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ekonomik-kuculmenin-boyutu-icin-bir-hesaplama/467025>
 - ◆ ²⁶ Fatih Özatay ve Güven Sak, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/covid-19-salgini-bir-degil-bir-kac-ceyrek-surerse-ne-olur/467567>, 13.04.2020.
 - ◆ ²⁷ Mahfi Eğilmez, <http://www.mahfiegilmez.com/2020/03/kuresel-krizin-ucuncu-asamas-ve-turkiye.html>, 09.03.2020

Tablo 3: Tahminler Tablosu

Gösterge	Nasıl Etkileneceği	Açıklama
İhracat	Düşer	İhracat yapılan ülkelerde ekonomik daralma ortaya çıkacağından ithalat düşüşleri yaşanacak ve bu Türkiye'nin ihracatını olumsuz etkileyecek.
İthalat	Karışık	İthalat, korona virüs etkisi sonucu düşecek. Bu bir yandan cari açığımızın denetlenmesine ve dolayısıyla dış finansman ihtiyacımızın düşmesine bir yandan da üretimin düşmesine ve dolayısıyla büyümenin gerilemesine yol açacak.
Turizm	Karışık, olumsuz etki daha ağırlıklı	Korona virüs nedeniyle turistler gezilerini erteleyecekleri için bu gelişme Türkiye'yi iki yönlü etkileyecek. Türkler yurt dışına eskisi kadar gitmeyecek, yabancılar da Türkiye'ye ve diğer yerlere eskisi kadar gitmeyecek. Toplamda Türkiye'ye etkisi olumsuz olacak.
Üretim	Düşer	Üretimimizde girdi olarak kullandığımız ithal mallar oldukça ağırlıklı. Bunların çoğu Çin kökenli. Bunların ithalatında oluşacak sıkıntılar üretimimizi olumsuz etkileyecek.
Risk Primi	Yükselir	Ekonomisi kırılgan olan Türkiye'nin bu aşamada riskleri artacak ve dolayısıyla CDS primi yüksek kalacak.
TL'nin Dış Değeri	Düşer	Risklerin yükselmeye devam ettiği böyle bir ortamda TL'nin dış değerinin düşmesi beklenir.
Altın	Yükselir	Risklerin yükselmeye devam ettiği böyle bir ortamda altının değerinin yükselmesi beklenir. Altın ithalatçısı olan Türkiye'de ithalat miktarı değişmese bile ödenecek bedel yükselir.
Enflasyon	Yükselir	TL'nin dış değerinin düşmesi enflasyonu da yükseltir.
Cari Denge	Karışık etkiler ortaya çıkar	İhracatın ve ithalatın birlikte düşeceği bir ortamda hangisinin etkili olacağını önceden kestirmek kolay değil. Bununla birlikte petrol fiyatlarının düşüşü olumlu etki yaratır.
Bütçe Açığı	Yükselir	Büyümenin düşeceği bir ortamda hükümet ekonomiyi canlı tutabilmek için harcamaları artırıp, vergileri düşürecektir. Bu da bütçe açığını büyütür.

Kaynak: <http://www.mahfiertilmez.com/2020/03/kuresel-krizin-ucuncu-asamas-ve-turkiye.html>, Eğilmez Mahfi, 09.03.2020

Yapılan diğer bir çalışma ve tahmine göre, daralma yaşayan tüm sektörlerin etkisi katma değerde %7,8'lik bir dşye yol açıyor. Talebi artacak sektörlerin 0,6 puanlık pozitif katkısı göz önüne alındığında katma değerde beklenen daralma %7,2 oluyor. Covid-19 tedbirlerinden etkilenen sektörler genelde emek yoğun sektörler olduğu için istihdam düşüşleri katma değer düşüşlerinden daha fazla. Daralan sektörlerin toplam istihdam etkisi ise %11,1 düzeyinde. Talebi artan sektörlerdeki istihdam artışı fazla olmadığı için toplam istihdam etkisi %10,7 gibi çok yüksek bir düzeyde tahmin ediliyor. İstihdamdan etkilenen kişilerin işten çıkarılması durumunda Türkiye genelinde ücret gelirlerinde % 9'lik bir azalma yaşanacak. cret gelirlerinin azalması sonucu hane halkı tüketim talebinde de genel bir azalma olacak. Talepteki toplam düşüşün ücret gelirlerindeki azalışın yarısı kadar olacağı ve tüm sektörlerde hane halkı tüketim talebinin aynı oranda etkileneceği varsayımı altında dolaylı etkiler tahmin ediyoruz.

Bekleneceği gibi katma değerde en çok kayıp yaşayacak sektörler faaliyetleri kısıtlanan sektörler (seyahat, tur hizmetleri %67, konaklama ve yiyecek %60, hava yolu taşımacılığı %59, kültürel hizmetler %51, spor ve eğlence hizmetleri %38, tekstil, giyim eşyası %32 ve perakende ticaret %28). Faaliyetlerine doğrudan kısıt gelmeyen fakat bu sektörlere girdi sağlayan veya tüketim malı üreten bazı sektörlerde de ciddi bir daralma tahmin ediliyor. Dolaylı etkiler de eklendiğinde ülke genelindeki katma değerdeki (yani Gayri Safi Yurt İçi Hasıladaki) düşüş % 7,2'den % 10,0'a çıkıyor. Dolaylı etkiler göz önüne alındığında toplam istihdam kaybı % 13,4 gibi çok yüksek bir orana ulaşıyor (2017 istihdam düzeyi kabul edildiğinde 2,1 milyon kişi).

Özetlersek, oldukça iyimser varsayımlar altında sadece yedi sektördeki faaliyet kısıtlamaları sonucu katma değerde %7,2 ve istihdamda %10,7 gibi çok ciddi azalma öngörülüyor. İstihdamdaki azalmanın ücret gelirlerinde düşüşe yol aması durumunda bu kayıplar, sırasıyla, %10,0 ve %13,4'e çıkıyor. Bu tahminlerin yatırımlardaki olası düşüşler ve hane halklarının tedbir amaçlı

harcamalarını kısması gibi etkileri içermediğini ve kayıt dışı çalışanları kapsamadığını da özellikle vurgulamak gerekli²⁸.

V. Sonuç

Krizler; hiç kimsenin ummadığı ve hazırlık yapılamayanlar ile sonuçları umulan ve hazırlık yapılması gerekenler olarak iki şekilde gelirler. COVID-19 ikinci kategoride olup etkilerinden ve salgının büyümesinden hızlı bir şekilde kurtulmak için hazırlık yapmak gerekir. Salgınlar gelmeden önce önemli sinyaller vermektedir. Öte yandan iklim değişikliği gibi COVID-19'un da olması beklenmeden kriz olarak dikkate alınmadı. Amerika da dahil bazı ülkeler önlemleri çok geç aldı. Nasıl pandemi en etkili ve en az pahalı cesur erken önlemlerle ele alınabiliyorsa, geçmişten çıkarılan ders, uluslararası durgunlukların ve bunun sonucunda ortaya çıkan maliyetlerin de en iyi şekilde hızlı ve cesurca ele alınmasıdır. Hızlı hareket etmeli ve birlikte hareket edilmeli²⁹.

COVID-19, krizden önce belirgin olan eğilimleri değiştirmeyebilir. Neoliberalizm yavaş ölüme devam edecek. Popülist otoriteler daha otoriter olacak. Ulus-devletler politika alanını geri kazandıkça hiper-küreselleşme savunmaya devam edecektir. Çin ve ABD çarpışma rotasında devam edecekler. Ve oligarşiler, otoriter popülistler ve liberal enternasyonalistler arasındaki ulus-devletler arasındaki savaş yoğunlaşacak, sol ise seçmenlerin çoğuna hitap eden bir program tasarlamak için mücadele ediyor³⁰. Dünya ekonomik ve finansal küreselleşmenin on yıllarca sosyal, ahlaki ve kişisel bağlarla insanları bir

-
- ◆ ²⁸ Erol Taymaz, <https://sarkac.org/2020/03/covid-19-tedbirlerinin-ekonomik-etkileri-ve-politika-onerileri/>, 24.03.2020.
 - ◆ ²⁹ <https://www.project-syndicate.org/commentary/debt-relief-most-effective-covid19-assistance-by-gordon-brown-and-lawrence-h-summers-2020-04>
 - ◆ ³⁰ <https://www.project-syndicate.org/commentary/will-covid19-remake-the-world-by-dani-rodrik-2020-04>

araya getirip getirmediğini keşfetmek üzere. Sadece bu bağın tanımlanması ve güçlendirilmesi değil aramızdaki anlaşmazlıkları, kısa dönem bakış açılarını kenara bırakıp, ekonomik, nesnel ve uluslararası dayanışma üzerinde daha sürdürülebilir anlaşmaları, verimlilikleri ortaya koymaya çalışmakta³¹.

DAHA DETAYLI BİLGİ ALMAK İÇİN BİZİMLE İLETİŞİME GEÇEBİLİRSİNİZ

Dr. Fırat GÜÇLÜ

Ortak

firat.guclu@centrumdenetim.com

 [Linkedin](#)

 +90 (212) 267 21 00

 +90 (312) 512 59 42

◆ ³¹ <https://www.project-syndicate.org/commentary/covid19-pandemic-solidarity-test-by-kemal-dervis-2020-03>